

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 5775333-03

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 955

מסכת סנהדרין נ"ז - ס"ב ♦ נגעים י"ד, ג' - י"ד, ז'

בס"ד, י"ט אלול תשע"ז

השבוע בגליון

- ♦ יהודי מארץ ישראל שלאחר הבדלה טס לנוי - יורק ושם עדיין שבת
- ♦ האם ערבים חייבים בברית מילה?
- ♦ מה דינם של חלב ודם שנבראו בספר יצירה
- ♦ "זמני דחוק, הנח תפילין בשליחותי..."

- ♦ בול שלא הוחתם נחשב בול 'משומש'?
- ♦ עדותו המרתקת של בעל "באר הגולה"
- ♦ מדוע כל היהודים אינם שובתים ביחד?
- ♦ גוי ששבת ביום שני חייב מיתה - מדוע?
- ♦ "וביום השביעי שבת" - לא בכל המקומות כאחת

דבר העורך

פתיחים שולחן

זו היתה הפעם הראשונה בחיינו שהוא נאלץ לדפוק על דלתו של אחר כדי לבקש עזרה. **חדשים** של רעב עשו את שלהם. הוא נקש על הדלת ומיד החזיר את ידו לכיס מעילו. הוא עמד על שטיח "ברוכים-הבאים", מתחבא בתוך עצמו, עיניו מוסתרות מתחת כובע מצחייה, מקשיב בבושה לרעשים שהתעוררו בתוך הבית בתגובה לנקישותיו החלושות. כמעט תקפתו סחרחורת של בזיונות, בושות ורחמים עצמיים, עד שהסיח את דעתו קמעה מן הרגע הבא, ונזכר באנשים הטובים שהובילוהו הנה.

הבוקר הוא התעורר רעב מתמיד. יומיים תמימים לא הכניס מאכל מוצק לפיו. במכולת השכונתית הוא לא היה להציג את עצמו כבר שנה תמימה, ובמר ייאוש הוא פנה לשוטט ברחובות העיר. עיניו העצובות ועצמות לחיי הבלוטות הסגירו את מצוקתו, ויהודי בעל לב רחב קרב אליו ולחש באזנו, כי ברחוב פלוני אלמוני, מספר 7 קומה 2 מתגורר אדם מיוחד במינו, ממש "כלבא שבועי". אין לך מה להתבייש, הפציר בו ההלך, הוא כל כך שמח לתת לאחרים, זה בנשמתו, אני יכול אפילו להרהיב עוז ולומר לך שתגרום לו צער רב אם יודע לו שיהודי רעב נמנע לאכול ממאכליו.

דף נז/א גנב גזל... ישראל בכתי מותר

בול שלא הוחתם נחשב בול 'משומש'?

בסוגייתנו דנה הגמרא אם גזל גוי מותר, והראשונים מציינים, כי דין זה שנוי במחלוקת תנאים (ב"ק קיג/ב עיי"ש חילוק בין גזל גמור להפקעת הלוואה, ב"מ קיא/ב), אם הדבר אסור מן התורה [עיי' ברש"י ד"ה "ישראל בנכרי מותר", שחולק, ועיי' בהגהות הגר"א וב"חוט המשולש" סי' י"ז]. לדעת בעלי התוספות (ב"מ פז/ב ד"ה "אלא"), גם הסוברים שגזל נכרי מותר, מודים שהדבר אסור מן התורה, כאשר עלול להגרם חילול ה' עקב כך [עיי' בר"ן, שלדעת הרמב"ם אינו אלא מדרבנן]. **להלכה** נפסק, כי גזל גוי אסור מן התורה (רמב"ם הל' גזילה ואבידה פ"א הל' ב', טור ו"שולחן ערוך" ח"מ סי' שמ"ח סעי' ב' וסי' שנט"ס סעי' א', עיי' בש"ך ס"ק ב'. ע"ע "מנחת חינוך" מצווה רכ"ד אות ב').

עדותו המרתקת של בעל "באר הגולה": הפוסקים לדורותיהם שבו והתריעו מפני איסור זה ומחילול ה' הגדול הכרוך בעבירה זו. הרדב"ז כתב (תשובות מכת"י סי' קס"ח), כי אין לפדות ממאסר את אלו היודעים שאסור לגזול מן הנכרי ועושים כן כדי להתעשר, מאחר שהם משומדים להכעיס. בעל "באר הגולה" הנוהג להסתפק בהערות קצרות ובציוני מקורות בשולי ה"שולחן ערוך", חרג ממנהגו בחלק חושן משפט סי' שמ"ח, העוסק בגניבת גוי ובהטעייתו, וכתב (סעי' ב' אות ה'): "ואני כותב זאת לדורות, שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעו העכו"ם, ולא הצליחו וירדו נכסיהם לטמיון, ולא הניחו אחריהם ברכה... רבים אשר קדשו ה' והחזירו טעויות העכו"ם בדבר חשוב גדלו והעשירו והצליחו, והניחו יתרם לעולליהם!"

הבול שלא הוחתם בדואר: בניגוד לגזל עכו"ם שאסור מן התורה, אבידת גוי מותרת (להלן עו/ב). לפיכך, במקרים מסויימים יש לדון אם הם נחשבים כגזל או כאבידה. כך אנו מוצאים את הגאון רבי שמואל דוד הכהן מונק זצ"ל, בעל שו"ת "פאת שדך" המספר (ח"ב סי' קמ"ט), כי קיבל בדואר

לעילוי נשמת

נר ה'
נשמת
אדם

הר"ר **אליהו אלעזר** ז"ל ב"ר יוסף ברוך חיים ז"ל
נלב"ע כ"א באלול תשנ"ט **תנצב"ה**
הונצח ע"י חתני שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף גלדצהלר** ז"ל
ב"ר יהודה לייב ז"ל
נלב"ע י"ט באלול תשל"ד
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו
הר"ר **לוסיאן גלדצהלר** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **פראדיל טויבא**
וועקסלער ע"ה
ב"ר משה הכהן ענגלאנדער ז"ל
נלב"ע כ"ד באלול תשס"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **אלה איזנברג** ע"ה
ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ד באלול תשכ"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

נר ה'
נשמת
אדם

הר"ר **ניסן חקשורי** ז"ל בן נאנה ע"ה
ממייסדי ותומכי הפרויקט אור בכל בית בישראל, נלב"ע ט"ז אב תשע"ז
תנצב"ה

מכתב מבוטל, אשר בטעות לא הוחתם על ידי שירות הדואר, והסתפק אם בול זה נחשב כאבוד מן הגוי, או כגזול מידו. מחד גיסא, ניתן לדון את הבול כאבוד, אחר ש"נעלם" מעיני המחטים. אולם, מאידך גיסא מה הבדל יש בין בול זה לבול שהוחתם בגושפנקא? שניהם משומשים המה, אלא שלזה חותמת על כך ומזולתו נעדרה החותמת.

ה"חזון איש" זצ"ל שנשאל על כך ענה, כי מסתבר שהבול כבר נפסל, ושימוש נוסף בו נחשב כגזל ("מעשה איש" ח"ה).

דף נח/ב אפילו שני בשבת

מדוע כל היהודים אינם שובתים ביחד?

עקב צורתו העגולה של כדור הארץ, אין השמש מאירה את פני האדמה בזמן אחד. לכן, כאשר בארץ ישראל החמה לוחטת, שוררת עלטה כבדה במקומות אחרים, וחוזר חלילה. נתון זה מעורר את השאלה אשר רבים וטובים התחבטו בה, כעדותו של הרדב"ז - מאחר ששבתית היום השביעי היא זכר למעשה בראשית - לשבתית הקב"ה ממעשה בריאת העולם, האם לא היה מן הראוי שהעולם כולו ישבות כאחת לציון הדבר? לדוגמה: שבכל העולם ישבתו לפי זמן השקיעה והזריחה במרה, שם נצטוו בני ישראל על השבת?

השבת מיוחדת לכל יהודי: הרדב"ז (ש"ת ח"א סי' ע"ו) מבאר, כי שאלה זו מבוססת על ההנחה, ששבת קודש הוא יום שבתה ומנוחה כללית לכל העולם, ברם, האמת היא, ששבת קודש מיוחדת היא לכל יהודי ויהודי לפי מקומו, שהרי השבת "אות היא ביני וביניכם", ולפיכך, על כל יהודי לשמור במקום המצאו על האות והסימן שציווהו הקב"ה. אמור מעתה, השבת היא היום השביעי שלאחר ששת ימי המעשה. בכל מקום מונים ששה ימי מעשה, לפי מניין ששת ימי בראשית, ושובתים ביום השביעי.

גוי ששבת ביום שני חייב מיתה - מדוע? סיוע לביאורו מוצא הרדב"ז בסוגייתנו, בה מבואר, כי גוי ששבת חייב מיתה גם אם הוא שבת ביום השני בשבוע. מה לשבת וליום השני בשבוע? אין זאת, אלא שיום השבת הוא היום השביעי לאחר ששה ימי עבודה. עד כדי כך שאם גוי עבד ששה ימים רצופים ונח ביום השביעי, אף שהוא היום השני בשבוע, הרי הוא נחשב כמי ששבת וחייב מיתה! חיזוק לדבריו גם מוצא הרדב"ז בגמרא (שבת 67ב), בה מבואר, כי ההולך במדבר ואיבד את חשבון הימים "מונה ששה ומקדש שביעי". שוב, מוכח, כי השבת נמסרה לכל יהודי ויהודי באשר הוא, ואין היא יחידת שבתה שירדה על כל העולם. [בבית מדרשו העירוני, כי ברש"י ובר"ן שם מבואר, כי דין זה של מונה ששה ומקדש שביעי הוא מדרבנן, זכר לשבת. לפי"ז אין עניינו לנידון דידן, שהוא מעיקר הדין].

"וביום השביעי שבת" - לא בכל המקומות כאחת: המהרי"ט ("צפנת פענח") מתייחס לנושא זה בדרך שונה. לדבריו, תהליך בריאת העולם לא התרחש בעת אחת בכל מקום, אלא כשאמר הקב"ה "תוצא הארץ דשא", החלה הארץ להצמיח דשא ממקום מסויים, והתהליך המשיך על פני כל העולם במשך עשרים וארבע שעות רצופות עד שהדשא צמח בעולם כולו. היינו: בריאת העולם עצמה לא ברגע אחד היתה, אלא בכל מקום לפי זמניו הוא. גם ה"חתם סופר" זצ"ל כתב בסגנון דומה, והוסיף, כי גם שבתית הקב"ה ביום השביעי לא היתה בבת אחת בכל המקומות, כי אם בכל מקום בעת שהסתיים היום השישי שבתה בריאת העולם. מעתה, ברור, איפוא, כי כשם שהקב"ה שבת ביום השביעי בכל מקום לפי זמנו, כך גם מצוות השבת ניתנה בכל מקום לפי זמנו (הובאו בשו"ת "משפטי עוזיאל" או"ח סי' כ"ט).

אם נבקש לתמצת בקצרה את ההבדל בין הסברו של הרדב"ז להסברם של המהרי"ט וה"חתם סופר", ננסח זאת באופן הבא: הכל מסכימים, כי כל יהודי מצווה לשמור שבת ביום השביעי שחל במקום שהותו. אלא, שהשאלה היא, מהיכן נובע חיובו לשבת. לדעת הרדב"ז, חיובו הוא משום שכל יהודי מצווה לשבות, וזמן מצווה זו נקבע לפי מקום שהותו. אולם, לדעת המהרי"ט וה"חתם סופר", חיובו של היהודי לשבות נובע מן העובדה שבמקום שהותו חל היום השביעי. הוי אומר, מקום שהותו הוא המחייבו, ואינו מהווה אמצעי להגדרת זמני המצווה בלבד.

יהודי מארץ ישראל שלאחר הבדלה טס לנוי - יורק ושם עדיין שבת: בדורות האחרונים התעוררה שאלה מעניינת. כיצד ינהג יהודי בן ארץ ישראל, שהבדיל במוצאי שבת על הכוס, עלה על מטוס מדגם "קונקורד", ונחת בניו יורק בשבת אחר הצהריים. מצד אחד, הוא כבר קיים השבוע את מצוות השבת. ברם, מאידך גיסא, במקום בו הוא שוהה כעת, תקף היום השביעי המחייב שבתה ממלאכה. בספק זה דנו האחרונים, ובצדדיו של הספק אנו מוצאים גם את ההבדל בין הסברו של הרדב"ז להסברם של המהרי"ט וה"חתם סופר" הנזכרים לעיל. שכן, לדעת המהרי"ט וה"חתם סופר", חיוב היהודי בשמירת השבת נובע מן העובדה, שבמקום שהותו חל היום השביעי שבו שבת א-ל מכל מלאכה. לפיכך, בכל מקום שבו חל היום השביעי חייבים היהודים בשבתה, גם אם שבתו קודם לכן במקום אחר. לעומת זאת, לדעת הרדב"ז, הרי השבת ניתנה לכל יהודי בנפרד, וצווי אלוקי פוקד על היהודי - בכל שבוע שבות יום אחד. מעתה, יהודי שכבר שבת בשבוע זה

הוא לא ידע כיצד, אבל בשעת צהרים הוא מצא עצמו מול ביתו של היהודי מכניס האורחים הנדיב. קומה שנייה, הוא זכר. קיבתו הריקה התכווצה כגוש ברזל והכבידה עליו, בקושי רב הצליח לעלות את המדרגות. אנשים חלפו ועברו על פניו, והוא הרגיש כיצד שערותיו הולכות ומלבינות קצווה אחר קצווה. נורא ואיום.

הרהריו נקטעו באחת. עין גדולה בחנה אותו דרך העינית שבמרכז הדלת, והוא השתדל לשוות לעצמו ארשת פנים רצינית ומהוגנת. כעבור שניות נפתחה הדלת.

מתחת לכובע המצחיה שלו, הוא הבחין בגרבי כותנה נתונות בפוזמקאות יוקרתיות השוקעות בתוך שטיח רך חמים ונעים.

שקט. הפוזמקאות החלו לנוע בחוסר סבלנות, הדלת החלה לסוב על ציריה המשומנים כדי לשמור כחייץ מגן בין בעל הבית לאורח הבלתי קרוא.

שקט. הוא לא היה מסוגל לדבר.

כמעט נסגרה הדלת, והוא הצליח לפלוט בהיסוס: "אדוני, האם מקבלים כאן ארוחות?"

- "כן בוודאי, יש רק לבצע מספר עבודות תחזוקה לפני שמגיעים למנה העיקרית. תכנס בבקשה", החווה בידו בתנועה אצילית.

מיודענו הרים מעט את מבטו, אך הוא לא הספיק לראות את החיך הקליל שריחף על פני בעל הבית. - "מכשיר שואב האבק נמצא בארון השרות, מברשת לניקוי הספות תמצא ב...".

שעות ארוכות ומתישות חלפו עליו בעבודות בית מידי פעם הוא הרווה את צמאונו במי ברז, אך הארוחה המובטחת בוששה לבא. כה התבייש, שלא שאל מאומה, מה שיהיה, יהיה.

כשעות אחר הצהריים המאוחרות הוא הביט בגאווה על הבית המצוחצח, נקש לחושות על דלת חדרו של בעל הבית שפרש למנוחת צהרים קלה, ובלא אומר פרש את זרועותיו לכל עבר כאומר, הנה, ביצעת את חלקי, הבה לי את המגיע לי!

- "עבודה יפה מאד. באמת יפה, אין מה לדבר. כעת, כמובן, מה שמגיע - מגיע".

הוא עצם את עיניו הלאות, ונתן דרור למחשבותיו. זמן רב כל כך הרגיל את עצמו לעצור בכח מחשבות מענגות על מאכלים טעימים לחיך - הייסורים שבאו בעקבותיהם היו מרים וקשים. הפעם, כך הרגיש, יש שכר לפעולתו, והוא עומד להגיע בצורה הטובה ביותר שיכול היה לקוות לה.

הוא יתחיל מהמנה האחרונה. לפתן ממותק היה הדבר האהוב עליו ביותר, והוא גם ידע כי הלפתן פותח את התאבון. זה עוד חסר לו, שקיבתו תתמלא ולא יעלה בידו לאכול את כל האוכל שיוגש לו. חלילה. הוא לא ישאר כאן אפילו פירור. חמתו עלתה בו. בוודאי, עבודה קשה כל כך, ניקוי וילונות, צחצוח כלי כסף, פירור, אפילו לא חצי פירור ישאר על השולחן. הוא עוד הספיק להסס אם העוף יהיה צלוי או מבוטל, כאשר לפתע שם לב, כי בניגוד למצופה, נחיריו הרגישים אינם חשים בניחוה של מאכלים. הוא נשם עמוקות, המתין מעט, ומלבד ריחם החריף של חומרי הניקוי השונים שפיזר בעמל בכל פינות הבית, לא עלה באפו מאומה.

הוא פתח את עיניו בחשט, והבחין בבעל הבית העומד מולו בידים שלובות וממתין. "אני מבין ששקעת במחשבות, אפשר להמשיך את שחתונך?".

- "מכובן, כמובן".

- "ובכן, כפי שאמרתי לך, עבודה יפה מאד. באמת יפה. אין מה לדבר. כעת, כמובן, מה שמגיע - מגיע. ותוך כדי כך לפת את זרועו המותשת של העובד המסור, הובילו לעבר פתח היציאה, פתח את דלת הניץ המפוארת והצביע על הדלת שממול, שם מחלקים את האוכל. בתאבון".

הוא הודה לו מקרב לב, ובצעדים מאוששים פסע לעבר דירת האוכל. הפעם הוא יקבל את שלו בזכות ולא בחסד.

וקיים מצווה זו, אינו צריך ואף מצווה לא תעלה בידו אם קיימה פעם נוספת. יש לציין, כי נידון זה הוא מדין תורה בלבד, אך מדרבנן, לכל הדעות עליו לנהוג לחומרא, כמקום שהוא נמצא בו כעת (האדמור"ר מגור זצ"ל בעל ה"אמרי אמת" בפסקי תשובה ח"ג סי' רנ"ב, סובר שכיון שכבר קיים את מצוותו בשלמות, אינו חוזר ומתחייב - עיי"ש שדן לעניין יו"כ ופסח. לעומת זאת בשו"ת "בצל החכמה" ח"ד סי' פ"ג מצדד, שכיוון שנמצא כעת במקום שיש בו קדושת שבת, הוא חייב בזה מדאורייתא. ועיי" שו"ת "תורה שלימה" בראשית אות ת"ל, ועיי" שו"ת "אור לציון" סי' י"ד).

דף נט/ב את בריתי הפר לרבות בני קטורה

האם ערבים חייבים בברית מילה?

כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"י הל' ח'): "אמרו חכמים, שבני קטורה, שהם זרעו של אברהם שבא אחר ישמעאל ויצחק, חייבין במילה. והואיל ונתערבו היום בני ישמעאל בבני קטורה, יתחייבו הכל במילה בשמיני". נידון הלכתי מרתק קיים בספרי האחרונים אודות הלכה זו.

בסוגייתנו מבואר, כי יצחק אבינו וזרעו אחריו התחייבו במצוות מילה, ואילו זרעו של ישמעאל אינו חייב במצווה זו. לגבי ששת בני קטורה, הלא הם בני אברהם, מבואר בסוגייתנו, כי גם הם התחייבו במצוות מילה. אלא, שלדעת רש"י (ד"ה "לרבות"), הם בלבד התחייבו בכך, ואילו זרעם אחריהם פטור. אך הרמב"ם חולק וסובר, כמובא לעיל, שגם זרעם התחייב במצוות מילה. לפיכך, פסק הרמב"ם, כי גם בני ישמעאל חייבים במילה, משום שבני ישמעאל התערבו בבני קטורה, ועליהם למול את עצמם מספק.

הגאון בעל "שאגת אריה" (סי' מ"ט), תמה על דברי הרמב"ם, שהרי סנחריב מלך אשור עירב את בני כל האומות אלו באלו, ומיני אז אין איש מאומות העולם יודע את מקורו האמיתי, ולפיכך, מבואר בגמרא (ברכות כח/א), כי גר עמוני רשאי לישא ישראלית ואינו פסול מלבוא בקהל, משום שאין כל וודאות כי אכן עמוני הוא, ואף מחמת הספק, שמא עמוני הוא, אינו צריך לחשוש, משום שרוב אומות העולם אינם עמונים והולכים אחר הרוב. מעתה, כאשר סנחריב בלבד את אומות העולם, מן הסתם, שגם בני קטורה ובני ישמעאל התערבו עם הכל, אי לזאת, כל הנחשב לישמעאלי אינו חייב במצוות מילה, שהרי אין כל וודאות אם ישמעאלי הוא או בן לאחת מאומות העולם האחרות.

שמא תאמר, כי על כל גוי לחשוש שמא הוא מבני קטורה? אחר שראינו כי גר אינו צריך לחשוש שמא עמוני הוא, משום שהולכים אחר רוב אומות העולם שאינם עמונים, כך גם כל אחד מאומות העולם אינו צריך לחשוש שמא מבני קטורה הוא, שהרי בני קטורה הם מיעוט בקרב אומות העולם, ולפיכך אין עליו למול את עצמו.

אלא, שבעל ה"נודע ביהודה" (שו"ת מהדורא תנינא אה"ע סי' מ"ב) חולק על הנחת יסוד זו. לדעתו, כל הגויים חייבים במצוות מילה, משום שעליהם לחשוש שמא מבני קטורה המה. **הלמאי אין הולכים אחר הרוב?** מחדש ה"נודע ביהודה", כי דין התורה שהולכים אחר הרוב נאמר לגבי יהודים בלבד, אך גוי המסתפק בדבר מה, אינו יכול לסמוך על הרוב! לפיכך, רק עמוני שהתגייר והפך ליהודי יכול לסמוך על הרוב... אך כל גוי המסתפק אם הוא מבני קטורה, חייב במילה. [עיי" ב"מנחת חינוך" מצווה ב' אות י"ב שתמה על דבריו, שאם כן מדוע ציין הרמב"ם את בני ישמעאל בלבד].

אולם, מספר אחרונים (שו"ת "שואל ומשיב" ח"ד סי' ק"ז, "חמדת ישראל" ח"א דף קח/א ד"ה "אר", שו"ת "מחנה חיים" ח"ג סי' ח') העלו רעיון מבריק ולפיו, הערבים בלבד חייבים במצוות מילה. שהנה, בני ישמעאל, אף שהיו פטורים ממצוות מילה, נהגו כישמעאל אביהם ומלו את עצמם. כאשר בלבד סנחריב את אומות העולם, אמנם התערבו הכל בכל, אך הנימולים, הלא הם בני קטורה [שהיו חייבים במילה] ובני ישמעאל [שנהגו למול את עצמם], לא התערבו באומות העולם, שהרי סימן היכר מובהק היה להם שהם נימולים. הבלבול שאירע לבני ישמעאל ולבני קטורה היה בינם לבין עצמם, שהרי שניהם נימולים היו. מעתה, אין להסתפק על כל הנכרים אם מבני קטורה המה, שהרי בני קטורה לא התערבו באומות העולם. רק הערבים הם החייבים במילה, מחמת הספק שמא מבני קטורה הם שבהם נתערבו... (עיי" עוד "אוצר הברית" פרק י"א סי' א' ס"ק כ"ו שליטא איסורים שונים שישנם במילת גוי שאינו מבני ישמעאל ומבני קטורה).

דף נט/ב אין דבר טמא יורד מן השמים

מה דינם של חלב ודם שנבראו בספר יצירה

שני אריות פגש רבי שמעון בן חלפתא בעת שהיה מהלך בדרך, כך מספרת סוגייתנו. עקב הסכנה המוחשית קרא רבי שמעון בן חלפתא את הפסוק (תהילים קד/כא) "הכפירים שאגים לטרף", ומיד נעשה לו נס ושתי חתיכות בשר ירדו מן השמים, האריות השביעו את רעבונם באחת מהם, והותירו את החתיכה השניה. נשא רבי שמעון בן חלפתא את חתיכת הבשר הנותרת, הביאה לבית

הדלת היתה פתוחה. דלת פשוטה ומזמינה, בלי שטיח כניסה, ללא גינונים, פשוט להכנס. הוא נכנס. קולות דיבור הגיעו לאזניו, הוא הלך בעקבותיהם וגיילה כעשרה אנשים יושבים סביב שולחנות נאים וסועדים את ליבם.

שב בבקשה, פנה אליו מאן דהוא, ככל הנראה בעל הבית, "תוך מספר דקות תקבל את מנתך".

הוא התיישב במקום פנוי, וסקר במבטו את כל הנוכחים, תוך כדי ניסיון לנחש איזו עבודה ביצע כל אחד מהם עד שזכה להתיישב ליד השולחן. היתה לו הרגשה נעימה. אחוות העמלים. הנה, עוד אנשים עבדו כל כך קשה כדי לקבל ארוחת צהרים. הוא חש את עצמו כחלק מגושב מקבוצה, וזה עשה לו טוב.

הוא שלח מבט אל האדם שישב מולו וסעד את לבו ברצינות, ושיגר לעברו משפט סתמי:

- **בימי** חיי לא הפעלתי שואב אבק.

הלה אפילו לא הרים את ראשו מצלחת המרק.

- **אתה** שומע, אף פעם גם לא צחצחתי כלי כסף?

הסועד הרים את ראשו ושני סימני שאלה ריצדו בעיניו. משהגיע למסקנה כי היושב מולו אינו מעורער בנפשו, הגיב:

- **על** איזה שואב אבק אתה מדבר?

- **כאן**, בעבודה של האוכל. נאלצתי לנקות בית

שלם כדי להכנס לכאן. שואב אבק, חומרי ניקוי..."

הסועד החל לפקפק במסקנתו, והרהר לעצמו

לעילוי נשמת

מרת **איטה רבקה סקורניק** ע"ה

ב"ד יעקב ז"ל נלב"ע כ"ב באלול תשל"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו פרופ' הר"ר **יהודה**

גבריאל סקורניק ומשפ' שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת

מרת **אסתר לאה פרידברג** ע"ה

ב"ד שמעון הכהן ז"ל נלב"ע י"ח באלול תשל"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **דב**

יצחק פרידברג ומשפ' שיחיו - אנטוורפן

לעילוי נשמת

ר' **יחזקאל מונדרר** ז"ל

בן אברהם ז"ל

נלב"ע כ"ב באלול תשנ"ג

תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת **חביבה רפפורט** ע"ה

ב"ד יצחק ז"ל נלב"ע כ"ג באלול תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **רפאל רפאלי** ז"ל

ב"ד ניסן יהודה לייב ז"ל נלב"ע כ"ב באלול תשכ"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

המדרש ושאל אם בשר זה טהור הוא אם לאו. השיבוהו החכמים, ודאי טהור הוא, כי "אין דבר טמא יורד מן השמים".

בהמשך פרקנו מספרת הגמרא (לקמן ס"ז/ב) על רב חנינא ורב אושעיא, שבכל ערב שבת היו עוסקים בהלכות יצירה, ומתוך שצירפו אותיות משמו של הקב"ה שבהן נברא העולם, נברא להם עגל משובח ואכלוהו. אלא, שלא נתבאר בגמרא, אם עגל זה זקוק לשחיטה, או שמא, מאחר שלא נוצר כדרך העולם מאב ואם, אין הוא זקוק לשחיטה. ספק זה העלו האחרונים והשל"ה הקדוש (פי' וישב דף ע"ג) כתב, כי בהמה שנוצרה על ידי ספר יצירה אינה זקוקה לשחיטה. בספר "סדר הדורות" (סדר תנאים ואמוראים אות ש' מערכת רבי שמעון בן חלפתא אות ב', דף קפ"ב) כתב, כי מסוגייתנו מוכח, שבהמה זו אינה צריכה שחיטה. שהרי, רבי שמעון בן חלפתא הסתפק, אם חתיכת בשר זו שירדה מן השמים, של בהמה טמאה היא או של בהמה טהורה, ומשמע שמבהמה טהורה היא נחה דעתו. אם אכן יש לשחוט בהמה שנוצרה שלא על ידי אב ואם, לא ניתן היה לאכול חתיכת בשר זו שמעולם לא נשחטה.

בעל ה"טור ברקת" (הל' יום טוב דף קמ"ג) גם כתב כי אין צורך לנקר בהמה היורדת מן השמים, וגם אין חובה להוציא את גיד הנשה שבה. בעל ה"שדי חמד" (מער' חמץ ומצה סי' ב' אות ג') טורח להבהיר לאור דיון זה, כי אם יארע לאדם שתיפול לו חתיכת בשר ממרומים, אל ימהר לאוכלה מתוך מחשבה שמן השמים היא, מאחר שאם עלינו לבחור בין אפשרות שהורידו לו בשר מן השמים לבין האפשרות כי הרוח שאבה חתיכת בשר זו והנחיתה אותה בחצירו, היא זה נבון להתייחס אל האפשרות השניה... דינים אלו נאמרו לאמוראים, אשר היה בכחם לברוא בהמה על פי ספר יצירה, וידוע ידעו היטב אם חתיכת בשר זו מן השמים היא אם לאו.

מעניין לציין, את דברי רבי צדוק הכהן מלובלין (סי' ו') כי למרות שבהמה שנבראה שלא בדרך הטבע אינה זקוקה לשחיטה, מכל מקום ראויה היא להקרבה על גבי המזבח.

דף ס"ב/ב המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה
"זמני דחוק, הנח תפילין בשליחותי..."

בסוגייתנו אנו מתוודעים להבדל בין "שוגג" ל"מתעסק". השוגג חייב בקרבן חטאת, והמתעסק פטור ממנו. השוגג הוא אדם שהתכוון לעשות פעולה מסויימת, כגון, להדליק חשמל בשבת, אלא שהוא שגג ושכח שמעשה זה אסור לעשותו בשבת. לעומת זאת, ה"מתעסק" הוא אדם שנשען על הקיר ובלי דעת הוא לחץ על מתג החשמל שמאחוריו והדליק את החשמל, כלומר, הוא עשה פעולה מבלי שהתכוון לעשותה. לפיכך, השוגג חייב חטאת, שהרי התכוון לעשות את המעשה האסור, ואילו המתעסק פטור, שהרי לא התכוון לעשות מלאכה וכלל אין לייחסה אליו.

אלא, שגמרתנו מדגישה, כי לא בכל איסורי התורה מתעסק פטור: "אמר שמואל... המתעסק בחלבים ובעריות - חייב, שכן נהנה. המתעסק בשבת - פטור, מלאכת מחשבת אסרה תורה". היינו, אדם שביצע פעולת בליעה, ומבלי משים הוא בלע חתיכת חלב בלא שהתכוון לאכול חתיכה זו - חייב, למרות שפעולת אכילת החלב נחשבת כ"מתעסק", שכן, החלב החליק לגרונו באקראי ללא כל כוונת פעולת אכילת חלב מצידו.

ההסבר לחיובו של ה"מתעסק" באיסורי אכילה ובאיסורי עריות, לעומת המתעסק באיסורים אחרים נעוץ בהבדל שבין האיסורים. יש שאסרה תורה עשיית פעולה מסויימת, ויש שאסרה תורה את תוצאת הפעולה. בשבת אסרה תורה להצית אש. לפיכך, כאשר ה"מתעסק" כלל לא התכוון לפעולה זו, ניתן לנתקה ממנו ולא לייחסה אליו. לעומת זאת, באיסור אכילת חלבים התייחסה התורה להנאתו של האדם האוכל, היינו: לתוצאות פעולתו. הא ראייה, שגם אם ראובן ביקש את שמעון לדחוף חלב לגרונו, ראובן חייב על בליעת החלב, אף שלא ביצע פעולת אכילה (תוספות בכתובות דף ל"ב - חידושי ושיעורי מון רבי ברוך בר ב"ב סי' ה'). לפיכך, מאחר שאיסור אכילת חלב נעוץ בתוצאה, גם המתעסק בה חייב, כי התוצאה מקנת בגופו, אי אפשר להתעלם מכך (עיי' "קהילות יעקב" שבת סי' ל"ד - ל"ה, "קובץ שיעורים" ח"ב סי' כ"ג וכ"כ באתון דאורייתא כלל פ"ב).

חילוק למדני מרתק זה המבחר את סיבת האיסור לשני חלקים נפרדים - הפעולה והתוצאה, משמש את הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל כדי להשמיט באופן מבריק את הבסיס לקושיה המפורסמת שנידונה בעבר בגליונו (ראה "מאורות הדף היומי" כרך ג' עמ' קצ"א), והיא, מדוע רשאי אדם למנות את חברו כשליח לביצוע מצוות שחיתת קרבן פסח, אך אין הוא רשאי למנות שליח שיניח תפילין עבורו (תוס' רי"ד קידושין מב/ב).

הגר"ח מבריסק מבאר, כי קיים חילוק מהותי בין שתי מצוות אלו. במצוות קרבן פסח, אשר ממנה נלמדים דיני שליחות (קידושין מא/ב), מצווה בעל השה לשוחטו. היינו, המצווה מתקיימת בפעולת השחיטה ולפיכך, ניתן למנות שליח שיבצע פעולה זו עבור המשלח. לעומת זאת, מצוות הנחת תפילין אינה מתקיימת על ידי פעולת הנחתם, אלא בעצם היותם מונחים על גופו של האדם, ולכך, כמובן, אין ניתן למנות שליח ("ברכת שמואל" קידושין סי' כ').

בעצבות, כי גם אנשים שפויים משתגעים כשהם מחכים לאוכל.
אך הלה לא הרפה. "אתה לא יודע על מה אני מדבר? חצי יום עבדתי קשה כדי להגיע לכאן, שואב אבק, חומרי ניקוי...".
הסועד קם ממקומו, התיישב ליד מיודעו, שם את ידו על כתפו וביקש: "עשה לי טובה, תתחיל לספר מהתחלה. לא הבנתי כלום".

במשך שעותיים תמימות הוא לא היה מסוגל להכניס מאומה לפיו. התברר לו כי הוא דפק על הדלת הלא נכונה. לו רק היה נכנס ישר לבית זה, היה זוכה לאכול מיד. איתרע מזלו, והוא דפק על הדלת הלא נכונה, אצל השכן הנוכח...

משל זה נוהג הגאון ר' חיים ברוך נבנצאל שליט"א לספר, כדי להמחיש כי בסופו של דבר הכל אוכלים מידו של הקב"ה, המאמצים והטרחה אינם משנים את התוצאה! "הזן את העולם כולו".

הדברים הרי גלויים לעין, כולנו רואים אנשים המתאמצים לפרנסתם מעל ומעבר, והתוצאות... ואילו אחרים משיגים כפליים ברבע מאמץ.

"הוא נותן לחם".
אם יש בסיפור זה כדי לזרו עוד יהודי אל שיעור הדף היומי, עוד יהודי אשר יפנה שעה קלה מסדר יומו העמוס כדי לקבוע עיתים לתורה - דיינו. על אחת כמה וכמה, שרובבות אלפי ישראל, קובעי עיתים לתורה בכל יום, נוהגים כך לאורך חייהם, ומפנים מזמנם היקר כדי לעסוק בתורת הנצח, מתוך אמונה, הבנה וידיעה ברורה, כי "זמנם" הוא "זמנו", "כספם" הוא "כספו", ו"הצלחתם" היא "הצלחתו".
ברוך ה'.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-577-670-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!
חייג עכשיו: *3029
או שלח מייל לדוא"ל: veten@meorot.co.il